

‘Onder de Boschboom’

Verdwenen gedenkteken Joodse Bosschenaren ?

‘Het muziekcentrum Toonzaal’, Prins Bernhardstraat 4/6, is gevestigd in de gerestaureerde synagoge, lang het gebedshuis, de sjoel, van onze Joodse gemeenschap. Kerkelijk joods leven was in onze stad na Wereldoorlog II niet meer mogelijk. Restauratie van het verwaarloosde gebouw – tien jaar geleden – getuigt van eerbetoon aan de vermoorde joodse slachtoffers. Die bestemmingswijziging behoudt in de voornaamste gebedsruimte enkele herinneringen aan het oorspronkelijke gebruik.

In de stijlvolle aanbouw - ingang-garderobe-kleine foyer - hing tot voor kort een gedenkteken, een soort epitaaf (grafschrift), met namen van omgekomen leden van de Joodse gemeenschap. Het blijkt naar elders verplaatst.

In tegenstelling tot andere landsdelen kende onze provincie tot 1800 geen joodse inwoners. In 1942 bewoonden joden in onze stad bijna honderd huizen: tien in De Pijp, Korte en Lange Tolbrugstraat en Uilenburg; achtenveertig in ‘t Zand’, tweeëntwintig op de Muntel/De Vliert en negen in het Hinthamerpark/Graafse wijk. Bij de pensionering van burgemeester Van Lanschot, in dat jaar, verwelkomde onze stad (zonder Rosmalen) de 50.000 e inwoner. De joodse gemeenschap telde toen 480 leden, nauwelijks 1% van de bevolking. Het viel de dominante meerderheid van katholieken en protestanten gemakkelijk zo’n curieuze groep uiterst tolerant tegemoet te treden. Haar invloed in onze stad was echter aanzienlijk.

In 1796 had de Bataafse Republiek bepaald, dat joden voortaan over dezelfde rechten konden beschikken: de ‘Gelykstaat van joden’, genoemd. Hun maatschappelijk belang in de Bossche samenleving overtrof, kwalitatief ongekend, ruimschoots het geringe aantal. Joodse kinderen bezochten vaak de Lagere School van de Maatschappij tot Nut van ‘t Algemeen aan de Van der Does de Willeboissingel in het fraaie gebouw van de Bossche architect K.C. Suyling. Die school hield rekening met Joodse feestdagen als Rosh Hasjana (Joods Nieuwjaar) en Jom Kipoer (Grote Verzoendag). Op die dagen en op zaterdagochtenden was het drukker in de sjoel (synagoge). Joden maakten deel uit van het schoolbestuur. Ook in de nieuwste wijken: ‘t Zand, de Muntel en het Hinthamerpark woonden tot 2 mei 1942 (uitsluiting en verplichting tot dragen van een gele ster) heren en der Joodse mensen. Katholieke en protestantse kinderen speelden met joodse buurtgenootjes; hun ouders kochten in joodse winkels; honderden stadgenoten werkten bij een tiental joodse bedrijven. De joodse arts Salomon Diamant, Willem van Nassaulaan, behandelde katholieken en was huisarts in het protestantse ziekenhuis. De Joodse tandarts Bernard Spiero, Oude Dieze 8, had tot 1942 een drukke praktijk. Patiënten bezochten de joodse apotheek Gersons. Muziek liefhebbers kochten partituren bij Sjimmie Spiero in de Kerkstraat, brood en vlees bij Joodse bakkers en slagers. Praktijk en middenstand konden niet bestaan van uitsluitend joodse patiënten of klanten. Er was sprake van persoonlijke emancipatie: de voddenjood werd villabewoner. In een joodse slagersetalage in de Visstraat lazen wij als kind een geinig reclamebord:

Al ben ik jood, al ben ik smous, ik hou van de bisschop en ik hou van de paus.

Geen ontroerender bewijs van assimilatie en integratie en geen dringender noodzaak om onze Joodse stadgenoten zichtbaar te memoreren en hun namen in ons geheugen te prenten.

Theo Hoogbergen

Reacties: email Hoogbergened@home.nl

Onder De Boschboom" is een rubriek van cultuurhistorische aard, die haar columnisten een podium biedt om op persoonlijke titel onderwerpen die met de Bossche cultuur te maken hebben uit te diepen. Reacties? Stuur uw email naar: onderdeboschboom@kringvrienden.nl